

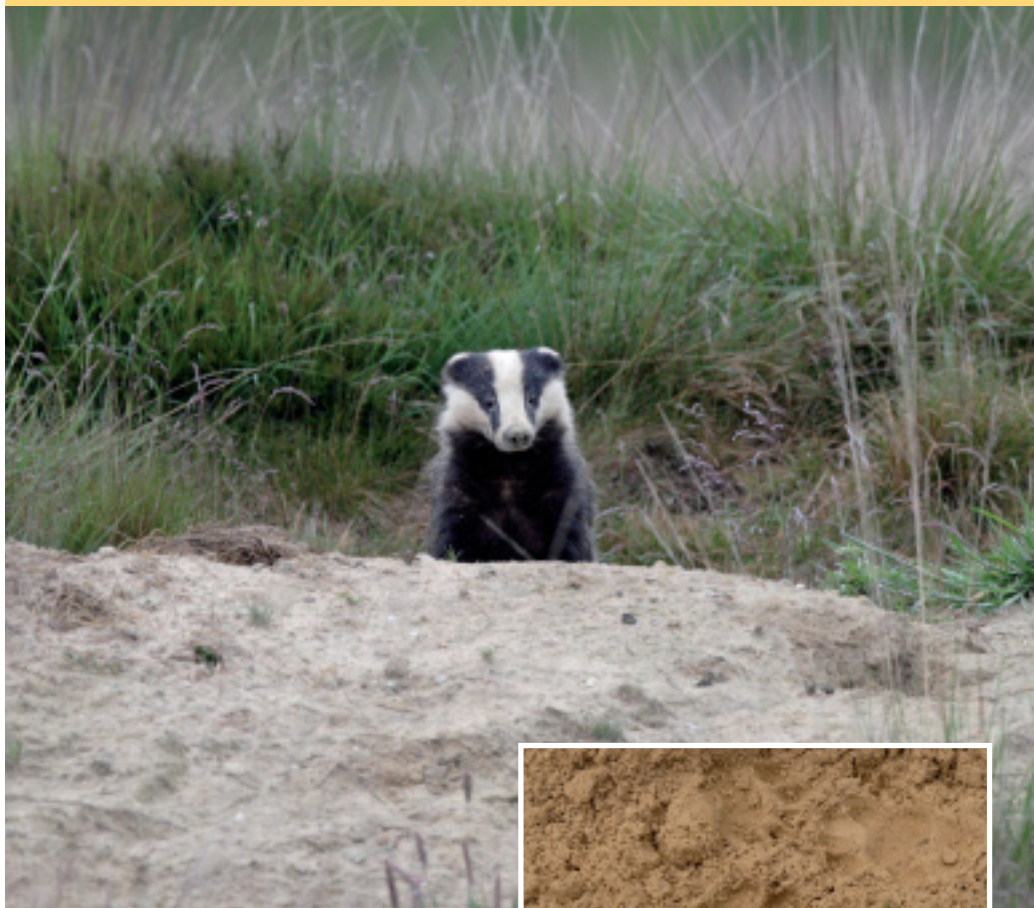
disch ook overlast en schade, maar werden voor boommarters uit het nabije bos aangezien. Deze vestiging is een behoorlijke sprong ten aanzien van de bolwerken in het oosten. Een snelle gang naar het westen wordt nog wel enigszins afgeremd door de barrièrewerking van de Grote Rivieren en de IJssel, en door ons dichte drukke wegennet. Waarschijnlijk worden binnenkort eerst de (oudere) steden en dorpen langs en op de Utrechtse Heuvelrug en in het Gooi bevolkt door pionierende dieren, eerst onopvallend door vooral jonge mannetjes. Daarna is waarschijnlijk Utrecht e.o. aan de beurt. Op 4 januari 2011 werd al flink op weg een jong mannetje op de A12 bij Maarn aangereden. Ook in de Betuwe en in Brabant zijn de dieren op weg. Waar het marterfront op zal stuiten of eindigen is moeilijk te zeggen, want steenmarters houden niet van grootschalig natte lage veengebieden en duurzame vestiging in de meest drukke delen van de Randstad valt nog te bezien. Maar daar waar ze als vreemde snuiters verschijnen en zich in hoger aantal laten gelden, zullen ze de gemeederen eerst lang bezig houden. Voorlichting en objectieve informatie over de steenmarter samen met goed toegesneden (preventief) beheer (Van Maanen & Hoksberg 2008; Broekhuizen et al. 2010) zou dat op voorhand kunnen temperen.

Dankwoord Beate Ludwig, Ronald Messemaker en Armand Trentelman stelden foto's en informatie beschikbaar.

Erwin van Maanen
EcoNatura – Onderzoek voor Natuur & Landschap | Science for Nature and People (e.v.m.shaman@home.nl)

Verder lezen?

- Broekhuizen, S., D. Klees & G. Müskens 2010. De Steenmarter. De Zoogdierverseniging (Nijmegen) en KNNV Uitgeverij (Zeist).
- Kaper, A. & G. Müskens 2006. Steenmarters in en om het huis. Brochure van Stichting Landschapsbeheer Gelderland.
http://www.landschapsbeheergelderland.nl/images/PDFs/steenmarters_in_huis_webversie.pdf
- Maanen, E. van & M. Hoksberg 2008. Samenleven met een vreemde snuiter in Deventer. Beheerplan voor het omgaan met steenmarterproblematiek. Rapport 07-110. EcoGroen Advies, Zwolle.
http://www.landschapov.nl/upload/downloads/Steenmarterbeheerplan%20Deventer_EcoGroen_juli%202008.pdf

Boven: das op een burcht in open terrein.
Rechts: Dassenprent. Foto's Aldrik Pot

Hogere zandverplaatsingskunde

In de tweede aflevering van de reeks *Herkennen van diersporen* gaat het over hogere zandverplaatsingskunde oftewel welke zoogdieren graven grote holen en hoe ziet dat eruit?

Aldrik Pot

De bekendste Nederlandse burchtenbouwers zijn ongetwijfeld das, vos en konijn. In theorie lijkt het niet moeilijk om het onderscheid te maken tussen burchten van dassen, vossen en konijnen. Die laatste soort is natuurlijk een stuk kleiner dan de andere twee, maar dat lijkt helemaal niets te zeggen. In de praktijk krijg ik geregeld melding van een nieuwe dassenburcht. Bij inspectie ter plaatse blijkt het om een wat uit de kluiten gewassen konijnenburcht te gaan. In sommige gevallen heeft een vos

een van de gangen wat verder uitgegraven op jacht naar konijnen of gewoon omdat het een geschikte plek is voor een een hol. De verwarring wordt vaak veroorzaakt doordat veel mensen de grootte van een das niet goed kunnen inschatten. Bij navraag worden de handen meestal een centimeter of dertig uit elkaar gehouden. Anderzijds wordt ook de graafcapaciteit van een groep konijnen nogal eens onderschat. Toch gaat het in deze bijdrage vooral over burchten van vos en das. Het

Vossenburcht in heideterrein. Opvallend is de geringe hoeveelheid zand die voor de burcht ligt. Foto Aaldrik Pot

Zandverplaatsing bij een dassenburcht op een heideveld in Drenthe. Foto Aaldrik Pot

Typische loopgeul bij een dassenburcht met nestmateriaal. Foto Aaldrik Pot

onderscheid tussen een vossenburcht (het woord bouw wordt ook wel gebruikt) en een dassenburcht is al moeilijk genoeg.

Das Een das gebruikt zijn burcht als vaste verblijfplaats. Meestal hebben ze een tweede burcht (bijburcht of zomerburcht) in de buurt. Zo'n zomerburcht wordt vaak gebruikt in tijden van een hoog en specifiek voedselaanbod, bijvoorbeeld als de maïs rijp is. Een das kan dan tijdelijk zijn intrek nemen in een onderkomen die vaak uit niet meer dan een of twee pijpen bestaat. Een vaste woonstee van een dassenfamilie heeft doorgaans meer pijpen. Dit kan oplopen naar vijftien tot twintig. Dassen graven voortdurend verder aan zo'n burchtcomplex. Op deze hoofdburcht (of kraamburcht als de jongen er worden geboren) worden dan ook enorme hopen zand verplaatst. Het gaat om hoeveelheden die met gemak een paar kruiwagens of een klein aanhangertje kunnen vullen. Heel typisch voor dassenburchten zijn de uitgesleten loopgeulen. Deze geulen buigen na een of twee meter vaak haaks af. In de geulen en op de burcht is ook nestma-

teriaal te vinden in de vorm van kluwen pijpenstrootje of mos. Verder is de omgeving van een dassenburcht vaak zeer schoon. Er liggen geen kadavers en uitwerpselen zijn keurig op enige afstand van de burcht in kuiltjes (mestputjes) gedeponeerd.

Vos Hoe anders is dat beeld op een kraamburcht van een vos. Meestal stinkt het er een uur in de wind en ligt de omgeving bezaaid met kadavers en uitwerpselen. In tegenstelling tot een das heeft een vos zijn burcht niet het hele jaar in gebruik. Alleen als er jongen zijn gebruiken ze de hollen, de rest van het jaar hebben ze veel wisselende rust- en schuilplekken. De vos is ook niet een echte graver. Meestal blijft een burcht beperkt tot een paar gangen (1 tot 4) die ze een beetje uitgraven. Het vrijgekomen zand leggen ze als een waaier achter zich neer, net als honden, meestal niet meer dan een paar emmers vol. Soms graven ze zelf helemaal geen hol, maar nemen ze genoegen met een verlaten dassenpijp of -burcht. Als onderscheidend kenmerk tussen vossen- en dassenpijpen wordt vaak genoemd dat de

ingang van een dassenpijp laag en breed is en die van een vos hoog en smal... In zijn algemeenheid klopt dat beeld wel, maar bovenstaand duogebruk geeft al aan dat er sprake kan zijn complicerende factoren voor dit kenmerk.

Wasbeerhond 'Nieuwkomer' wasbeerhond brengt zijn jongen ook groot in burchten. De wasbeerhond voelt zich vooral ook thuis in nattere gebieden zoals moerassen en nattere bossen. Hollen graven om hun jongen te werpen doen zelf alleen als er niets anders voorhanden is. Bij onze Oosterburen blijken wasbeerhonden vooral gebruik te maken van dassen- of vossenburchten als kraamplaats (Mulder, 2007). Maar of je kunt zien aan de buitenkant of er sprake is van wasbeerhond-bewoning is (nog) niet vaak beschreven. De prenten zijn bovendien moeilijk van die van de vos te onderscheiden. Het meest opvallend zijn nog wel de bovengrondse latrines die wasbeerhonden aanleggen. De afzonderlijke keutels lijken overigens ook weer op die van de vos. Blijven opletten dus...

Vos. Foto Jan Duker/ktbc.nl

